

Korona günlerinde pelsepe

Category: Filosofiýa, Kitapcy, Psihologiýa, Sözler

написано kitapcy | 24 января, 2025

Korona günlerinde pelsepe KORONA GÜNLERİNDE PELSEPE

Boljak zatmy?

Nämüçin bolmasyn! Korona ýaşaýyşa näçe howp salýan bolsa, pelsepe-de ýaşaýyşa şonça dostdur we güýç berýär. Serediň, korona sebäpli käbirlerimiz pikirlenmäge, pelsepä ysarat edýän sözleri aýtmaga başladylar:

«Taryhy çemeleşme bilen «özüm etdim, özüm tapdym!..» Korona hadysasy biziň eserimiz!.. Täze eýýam başlaýar...» ýaly pikirler bireýýämden dillerden düşenok. Bir topary bolsa kimiň günäkärdiginiň üstünde kelle döwýär. Pylan ýurt, pylan ýurt bilen birlikde ýa-da şu ýurt şu ýurduň ösüşine böwet bolmak isleýär we ş.m. ş.m... Isleseňiz şu ýerde duralyň we şeýle pikirleneliň: Aýdaly, bir ýurt öz bähbidi üçin koronawirusy oýlap tapanmyş.

Şol ýurduň arkasynda kim bar?

Öz uly şereketleri bar.

Ol şereketleriň arkasynda näme bar?

Halkara şereketler bar.

Halkara şereketleriň arkasynda näme bar?

Ol şereketlere eýelik edýän käbir güýçler bar.

Ol güýçleriň aňyrsynda näme bar?

Oýunbozarlyk etmegiň geregi ýok, pikirilenmäge başladyk we muny dowam etmek gerek:

Iň arkadaky, iň uly güýçleriň we bolup biläýjek ol ýeke güýjüň arkasynda näme bar?

Aýdyň bakaly, asyl günäkär şol ýerde. Nämekä ol?

Jogaba menden garaşýarsyňyz gerek... Aýdaýyn onda:

Ullakan bir Boşluk bar, howpurgadyjy Hiçlik, adamzadyň iň uly gaýgysy – ýok bolmakdyr, ölüm bilen birleşdirýän we içinde damja-damja duýýan, emma bilibilmedik iň esasy derdi Boşluk we Hiçlikdir.

Ine, korona-da şol ýerden: Hiçligi duýýan, aýyl-saýyl edýän, onuň ähli oňaysyzlyklaryny başdan geçirýän Adamdan – Hiç boluşy başdan geçirýän adamdan döreýär. Korona adam bolup bilmegiň zerurlugy. Başga haýsydyr bir barlygyň Hiçligi başdan geçirip bilmegi mümkin däl. Koronadan halas bolmak üçin her bir adam hakykatda belli bir derejede koronany dörediji. Şonuň üçin size öýňüzden çykman oturyň diýilýär. Öýňüzden çykman oturyň welin, hiçlik sizi iýip-gemrip gutarsyn, özüňiz özüňizde ýok boluň. Oňa çenli bizi boşluga, hiçlige, ýok boluşa iteren biz öz ýaşaýşymyzy we belki-de, täze eýýamy gurup ýetişeris. Belki-de... Bu ýöne bir umyt. Şeýle döwrüň gerekdigini baryp 250 ýyl öň Immanuel Kant aýdyp gidipdir. Kimiň piňine!.. Şu pandemiýany bir sag-aman başymyzdan sowalyň, biraz demimizi dürsäliň, serediň-de duruberiň, ýene nämeleri ederis. Adam-da bü...

Bütün dünýä häzirlilikçe wirusyň söbügine düşdi. Öňüni alyş çäresi hökmünde azajygam gorky içinde köçeler, prospektler boşap galdy. Iş yerleri boşap galdy. Kinoteatrlar, teatrlar ýapyldy. Howpsuz aralygy saklaýan ýaşaýyş formasy ýüze çykdy. Adamlar göýä gytçylyk günlerinde bolşy ýaly holodilniklerini, aşhanalarynyň şkaflaryny doldurmaga başladylar. Ž.Saramagonyň «Körlük» romanynda beýan edilen birgeňsi ýaşaýşa meňzeş ýaşaýyş formasy başymyzdan indi. Teleýaýlymlarda berilýän gepleşikleriň agramly bölegi korona hakda. Olara tomaşa etdigimizçe daşymyza çykmaýan gaýgy-ünjilere batyp ugradyk, «birden aýdylyşyndanam uzaga çekäýse!..»

Öýden çykman oturmak borç. Käbir döwlet ýolbaşçylary wirusyň

ýaýraýşyny Ikinji jahan urşy bilen baglanyşdyryp, täze duşmana garşy söweşmekden söz açýarlar. Mekdepler, ýokary okuw jaýlary bir-iki hepdeläp ýapyldy. Bu ýapylmalaryň dowam edip gitjegi-gitmejegi heniz belli däl. İşleýänlere aýlykly-aýlyksyz rugsatlar berilýär. Korona hemme ýerde: adamlar ony görenoklar, emma ol özi birlikde mekirlilik bilen ýaýylýan başga bir belany-da getirýär: adamlaryň durmuşa bolan garaýyşlary üýtgeýär, umytsyzlyklar, umytsyz synanşyklar aralaşýar, tehniki dil bilen aýdanda adamlaryň psihologiýasy bozulmaga başlady. Indi gije-gündiz diýen zat ýok, diňe korona bar, diňe koronaly günler...

Geliň, biz ýene pelsepä dolanalyň. Soňky wagtlarda bizde pelsepä bolan gyzyklanma artdy. Bu oňyn ýagdaý. Hemmeler pelsepäniň ylgaýar welin, bu yzyndan ylgaýýan pelsepe nämekä? Muny soraýan ýok.

Haýdegger soragy şeýle görnüşde sorapdyr: «Was ist das die Philosophie?» Haýdeggeriň soragynyň yzyna düşmekçi däl. Meniň meseläm – ýaşamak. Ýaşamak näme? Nähili ýaşamaly? Korona ýa-da kowid-19 meniň üçin şu sebäpli manydar gelýär.

Pelsepe ýaşamaga dostdur, güýç berýändir diýipdim. Dogry. Pelsepe gündelik, bähbitçi, çemeçil, öz ýerinde wagşyлаşyp bilýän hadysalary şol ugurlar boýunça iş alyp barýan alymlaryň paýyna goýýar. Bu meseleleriň üstünde pikir ýöredende alymlaryň berýän maglumatyna goldanýar. Pelsepe ýaşayşy bitewilikde göz önüne getirýär. Adam ýaşayan durmuş şertlerinden näçe ýokaryk galyp bilse, şonça gözýetimi giňär, şonça giň pikirlener, şonça güýç-kuwwaty, islegi artar, ýaşamaga has höwesli ýapyşar. Pelsepäniň ýaşayyşa bolan gymmatly goşandy şulary öwrenme güýjüne esaslanýar.

Täsin üýtgeşmeler bolup geçdi we şu döwürde käbir üýtgeşmeler öz-özünden durmuşymyza aralaşdy. Meselem, arassaçylyk. Hususan elleriňizi arassa saklamak, eliňizi ýuwmak, yzyndan dogry iýip-içmek, soňra ine-gana dynç almak, uklamak. Maksat bedeniň goragyny güýçlendirmek: güýçli beden. Korona söweşini bedenimizi goramak arkaly ýeňmeli boljaga meňzeýär. Munda iň möhüm syna eller. Ellerimiz aklymyza-oýumyza girmejek derejede ýaşayşymyza aralaşdy.

Durmuşymyzda elleriň ýeri nähili?

Atila ERDEMLI. Filosofiýa